

Slovensko narečno slovaropisje

Razvoj, stanje in prihodnost

ANJA BENKO*

IZVLEČEK

V prispevku prikazujemo in opisujemo razvoj in stanje slovenskega narečnega slovaropisja ter navajamo spisek slovenskih natisnjenih narečnih slovarjev s kratko analizo. Zaradi različnih vzrokov popisu, zbiranju in raziskavam narečnega besedišča do danes ni bilo posvečene dovolj sistematične oziroma slovarske predstavitve, kar se kaže tudi v tem, da imamo Slovenci kljub močni in raznoliki narečni členjenosti jezika malo narečnih slovarjev (63). Z že uveljavljeno rešitvijo – z izdelavo strokovnega narečnega slovarja za koroško podjunsko narečje – nakazujemo možnost, kako bi lahko hitreje in znanstveno najučinkoviteje izboljšali stanje na področju slovenskega narečnega slovaropisja.

KLJUČNE BESEDE

slovensko narečjeslovje, slovensko narečno slovaropisje, narečni slovar, strokovni narečni slovar, koroško podjunsko narečje

ABSTRACT

The paper presents the evolution and current state of Slovene dialectal lexicography and provides an exhaustive list of printed dialectal dictionaries, each accompanied by a brief analysis. Up until now, recording, collecting and researching of dialect lexis have not been subject to a sufficiently systematic dictionary representation due to a variety of reasons. This might be observed also in the fact that in spite of a rich dialectal diversity of the Slovene language only a few dialectal dictionaries (63) have so far been published in Slovenia. The already established solution, i.e. compiling a technical dialectal dictionary for the Carinthian Podjuna dialect, presents a platform for a faster and scientifically most efficient way of improving the current state in the field of Slovene dialectal lexicography.

KEY WORDS

Slovene dialectology, Slovene dialectal lexicography, dialectal dictionary, technical dialectal dictionary, Carinthian Podjuna dialect

* Dr. Anja Benko, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru, e-pošta: anja.benko@gmail.com

1 Uvod

Narečjeslovje ali dialektologija kot samostojna jezikoslovna veda že od druge polovice 19. stoletja dalje znanstveno raziskuje narečja in nenormirane lokalne/krajevne različice jezika na določenem območju, kjer se govori izbrana različica. V preteklosti je bila usmerjena v raziskovanje glasoslovne ravnine, danes raziskuje še izrazne, besedotvorne in oblikoslovne lastnosti, narečno terminologijo in skladnjo.

Narečja uvrščamo med neknjižne socialne zvrsti jezika. So stabilna strukturna jezikovna celota in zaključen jezikovni sestav, ki za sporazumevanje na zemljepisno zamejenem območju zadošča govorcem istega narečja. Z njimi lahko uresničujejo vse sporazumevalne potrebe na določenem zemljepisnem prostoru in izražajo pojmovni svet posameznika. Njihova temeljna značilnost je govorjena oblika – sporazumevanje in sporočanje se uresničuje prek prostogovorjenega jezika, v katerem prevladuje dvogovor. Vsako narečje ima od drugih narečij razlikovalne značilnosti na vseh jezikovnih ravnanah.

Slovenski jezik uvrščamo med južnoslovanske in med narečno najbolj (zapleteno) razčlenjene evropske jezike. To dejstvo je rezultat tisočletnega zgodovinskega razvoja, ki so ga usmerjali in določali znotraj- ter zunajjezikovni dejavniki. 2 063 558¹ Slovencev na etničnem prostoru 24.600 kvadratnih kilometrov govori danes več kot 50 narečij s podnarečji, ki jih na podlagi skupnih značilnosti združujemo v sedem narečnih skupin: panonsko, štajersko, koroško, gorenjsko, rovtarsko, primorsko in dolensko.

Narečno slovaropisje na podlagi dostopnih definicij² opredeljujemo kot prakso sestavljanja slovarjev s področja narečjeslovja. Pri tem narečni leksikograf pri svojem delu v večji ali manjši meri uporablja ter nadgrajuje spoznanja narečjeslovja (nekega, izbranega) jezika. Rezultate prikazuje in opisuje v narečnih atlasih, na narečnih zemljevidih in v narečnih slovarjih. To so tudi temeljni rezultati narečjeslovja.

V literaturi ne obstaja standardna klasifikacija za razvrščanje slovarjev. Na podlagi skupnih značilnosti in različnih kriterijev jih združujemo v različne skupine. Ena od njih so narečni slovarji. Kühn³ meni, da si lahko zamislimo toliko tipov slovarjev, kolikor je interesov in informacijskih potreb, ki jih posamezni člani jezikovne skupnosti lahko predložijo znanosti, zato je na tej točki pomembno, da opredelimo in zamejimo termin *narečni slovar*.

¹ Podatek *Statističnega urada Republike Slovenije*, spletni vir.

² Kühn, Typen lexikographischer Ergebnisdarstellung, str. 703; Weiss, *Teorija in praksa*, str. 9; Hartmann in James, *Dictionary of Lexicography*, str. 39.

³ Kühn, *Deutsche Wörterbücher*, str. 3–4.

Na podlagi opredelitev leksikografov⁴ narečni slovar definiramo kot sistematično urejeno zbirko leksikalno-relevantnih podatkov o enotah določenega jezika oziroma kot slovar, v katerem se prikazuje, opisuje, kodificira vsaj eno ali več narečij/govorov (nekega, izbranega) jezika. Narečnega leksikografa zanimajo namen, sestava, izdelava, uporaba in vrednotenje narečnih slovarjev, katerih funkcija kot priročnikov je v dokumentaciji in informiranju ter v normiranju. Obojemu lahko dodamo še sprejem narečnih besedil in tvorjenje novih.

V prispevku se osredotočamo na prikaz razvoja slovenskega narečnega slovaropisja in prikazujemo današnje stanje na tem področju, nato nakazujemo že uveljavljeno in uresničeno rešitev – izdelavo strokovnega narečnega (slikovnega) slovarja za koroško podjunsko narečje.

2 Razvoj in stanje slovenskega narečnega slovaropisja

2.1 Razvoj slovenskega narečnega slovaropisja

Raziskave in rezultati slovenskega narečnega slovaropisja še danes zaostajajo za sorodnimi slovanskimi jeziki, čeprav (ali morda ravno zaradi tega) je slovenščina med njimi narečno najbolj razčlenjena, in posledica tega je malo število narečnih slovarjev. Razlogi za to so: slovensko narečjeslovje se je kot posebna jezikoslovna veda začelo razvijati pozno – v drugi polovici 19. stoletja; vprašalnice za popis narečne leksike po področjih so bile zastavljene preširoko in niso izhajale iz sodobnega stanja; imeli smo premalo narečjeslovcev in drugih usposobljenih strokovnjakov ter premalo finančnih sredstev za realizacijo zastavljenih ciljev; kmečko prebivalstvo, temeljni nosilec narečij, se je začelo starati in posledično upadati; pomanjkljiva je bila organizacija in povezovanje znotraj stroke.

Narečno slovaropisje delimo na dve večji enoti: (1) zbirke narečnih besed, ki niso izšle v samostojni knjigi (pač pa kot dodatki v knjigah, zbornikih ipd.; teh je precej in jih je nemogoče prešteti); (2) knjižne izdaje slovarjev. V prispevku se osredotočamo zgolj na samostojne narečne slovarje in na tiste, ki predstavljajo del monografij.⁵

⁴ Landau, *Dictionaries*, str. 22; Zgusta, *Manual Lexicography*, str. 195–196; Svensén, *Practical Lexicography*, str. 17–37; Hartmann in James, *Dictionary of Lexicography*, str. 38–39; Wiegand, *Dialekt und Standardsprache*, str. 642–662; Swanepoel, *Dictionary typologies*, str. 59; Weiss, *Teorija in praksa*, str. 9–10; Kenda-Jež in Weiss, *Posebnosti (slovenskega) narečnega slovaropisja*, str. 28–32; Kenda-Jež, *Cerkljansko narečje*, str. XLIX.

⁵ Pri tem so izvzete številne narečjeslovne razprave s popisanim narečnim besedjem, narečni atlas in množica diplomskih ter magistrskih del, ki so nastale v centrih, kjer se raziskujejo slovenska narečja.

Prvi objavljeni znanstveni slovar slovenskega narečja – *Glosarij cerkljanskega narečja* – smo Slovenci dobili leta 1885. Napisal ga je poljski jezikoslovec in slavist J. N. Baudouin de Courtenay. V njem je opredelil področje cerkljanskega narečja in sestavil okoli 1200 abecedno razvrščenih gesel. Pri zbiranju narečne leksike so mu pomagali domačini s pripovedovanjem pravljic, anekdot, ugank, pregovorov, pesmi in fraz.⁶

Devetinsedemdeset let kasneje (1964) je izšel prvi natisnjeni slovenski narečni slovar Ivana Tomınca *Črnovrški dialekt s podnaslovom Kratka monografija in slovar*. Avtor se je že v dijaških letih zanimal za glasoslovje svojega domačega narečja, pozneje je to razširil še na oblikoslovje in besedišče. Delo je pisal več desetletij, pri tem se je tesno naslanjal na Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar*. Slovar je enojezičen, diferencialen, prikazuje narečno leksiko črnovrškega narečja (rovtarska narečna skupina), ima abecedno makrostrukturo in je obsežen (okoli 14.130 gesel z veliko ponazarjalnega gradiva). Gre za napredek v slovenski dialektologiji, saj smo imeli pred njim le rokopisne zbirke, poleg tega ima uvod, navaja in razlaga transkripcijske znake, uporabljene v zapisu, priložen je tudi tradicionalen ter izčrpen opis glasoslovja, oblikoslovja in (malo) besedotvorja.

Po Tomincu je bila nato štiriintrideset let raziskovalna praznina. 1998. leta smo dobili prvi slovenski model za izdelavo znanstvenega sinhronega enonarečnega razlagalnega slovarja oziroma prvi slovenski območni konfrontativni (sopostavni) narečni slovar, ki ga je izdelal Peter Weiss v svoji doktorski disertaciji in je izšel v knjižni izdaji z naslovom *Slovar govorov Zadrečke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami: Poskusni zvezek (A–H)*.⁷ V 3964 geslih in podgeslih ima sistematično urejene podatke za občno besedje, ki je bilo zbrano v štirinajstih vaseh spodnje Zadrečke doline, kjer se govori zgornjesavinjsko narečje (štajerska narečna skupina).

Štiri leta po Weissu (2002) je Karmen Kenda-Jež (doktorska disertacija) naredila prvi slovenski model za izdelavo narečne zbirke na podlagi besedilnega gradiva, enajst let za njo pa smo dobili še prvi model za izdelavo strokovnih narečnih (slikovnih) slovarjev Anje Benko (doktorska disertacija)⁸ in prvi slovenski dialektološki korpus *GOKO (Govorni korpus Koprive na Krasu)* Klare Šumenjak (doktorska disertacija).⁹ Nobeden izmed v tem odstavku omenjenih modelov še ni bil objavljen v knjižni izdaji.

⁶ Uporabniki do tega slovarja še danes ne moremo prosto dostopati.

⁷ Slovar je v PDF-obliki dostopen na medmrežju.

⁸ Doktorski disertaciji Karmen Kenda-Jež in Anje Benko sta dostopni na medmrežju.

⁹ Doktorska disertacija Klare Šumenjak je dostopna na medmrežju. Rezultat njenega raziskovalnega dela je *Govorni korpus Koprive – GOKO* (objavljen na medmrežju). Gre za

2.2 Stanje slovenskega narečnega slovaropisja od začetkov do konca leta 2014

Slovenski narečni slovarji sicer izhajajo, a zelo počasi in znotraj stroke nepovezano. Podatki, pridobljeni do konca decembra 2014,¹⁰ izkazujejo, da imamo Slovenci izdanih 63 narečnih slovarjev, od tega jih je:

- 50 izšlo v knjižni obliki (od tega 2 strokovna)¹¹ in
- 13 je prosto dostopnih na medmrežju.¹²

2.2.1 Pregled natisnjenih slovenskih narečnih slovarjev¹³

Tabela 1: Pregled natisnjenih slovenskih narečnih slovarjev od 1885 do 2014.

Avtor	Naslov	Podnaslov	Kraj in leto(a) izide(a)	Okvirno št. gesel
Jan Niecisław Baudouin de Courtenay	<i>Glosarij cerkljanskega narečja</i>	✕	1885	1200
Ivan Tominec	<i>Črnovrški dialekt</i>	<i>Kratka monografija in slovar</i>	Ljubljana, 1964	14130

diferencialni narečni slovar, vezan neposredno na korpus zbranih besedil, posnetih v Koprivi na Krasu (kraški govor na meji z notranjskim narečjem).

- ¹⁰ Podajamo pregled tistih slovenskih narečnih slovarjev, ki obravnavajo slovenska narečja ali govore, do katerih nam je bil omogočen fizični dostop, smo jih našli na COBISS-u ali so nam za njihov izid povedali drugi slovenski dialektologi. Pri tem izpuščamo vsa diplomska, magistrska in doktorska dela, ki pa so kljub temu dragocen vir za (nadaljnje) raziskovanje narečne leksike.
- ¹¹ (1) Kenda-Jež, *Shranli smo jih v bančah*, in (2) Koletnik, *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje*. Prvi slovar sistematično prikazuje tematsko narečno leksiko kulturnega oblačilnega večjezičnega izrazja z območja Kanalske doline, drugi pa prinaša izbrano lončarsko in kmetijsko izrazje v obliki strokovnega slikovnega abecednega narečnega slovarja za prekmursko narečje. Slovarja sta že bila predstavljena (Benko, Mihaela Koletnik, str. 89–91; Benko, Slovenska (strokovna) narečna leksikografija).
- ¹² Naslovi prosto dostopnih spletnih narečnih slovarjev (avtorji in spletni naslovi so navedeni v literaturi): (1) *Slovar kašarskega narečja*; (2) *Prleški slovar – KOG*; (3) *Lovrenški slovar*; (4) *Slovar idrijskih besed*; (5) *Slovarbesed.com*; (6) *Koropedija*; (7) *Prleščina za fsakši den*; (8) *Ana mičkена zbirka crklajnskih besit*; (9) *Mali bisidnik za tō jošt rozajanskē pisanjē*; (10) *Poljanski slovar*; (11) *Prekmursko-slovenski slovar*; (12) *Govorni korpus Koprive – GOKO*; (13) *Narečna bera*. (O tej smeri narečne leksikografije bi bila potrebna temeljitejša raziskava. Pomembno je dejstvo, da pripomorejo k registriranju in ohranjanju narečne leksike /v takšni ali drugačni obliki/).
- ¹³ Razvrščeni so naraščajoče, glede na letnico izida. Šteti so tudi ponatisi, saj se izdaje med seboj razlikujejo. (Seznam je narejen po avtorici znanih in dostopnih podatkih. Pri tem ni izključeno, da kakšni narečni slovarji niso izpuščeni, saj je do informacij o njihovem izdajanju skoraj nemogoče priti.)

Avtor	Naslov	Podnaslov	Kraj in leto(a) izide(a)	Okvirno št. gesel
Stanislaus Hafner, Erich Prunč, Ludvik Karničar, Andrejka Žejn	<i>Thesaurus der slowenischen Volkssprache in Kärnten</i> (v prevodu: <i>Tezaver slovenskega ljudskega jezika na Koroškem</i>)	✗	Dunaj, 1982–2012 (7 zvezkov; 1982: <i>A–bis B–</i> ; 1987: <i>C–dn</i> ; 1992: <i>Do–F</i> ; 1994: <i>G–H</i> ; 2007: <i>I–Ka</i> ; 2009: <i>Kd–kv</i> ; 2012: <i>L–mi</i>)	Slovar še izhaja; trenutno je, žal, v fazi mirovanja.
Franc in Vilko Novak	<i>Slovar beltinskega prekmurskega govora</i>	✗	Murska Sobota, 1985, 1996, 2009	7200
Ludvik Karničar	<i>Der Obir-Dialekt in Kärnten</i>	<i>Die Mundart von Ebriach/Obirsko im Vergleich mit den Nachbarmundarten von Zell/Sele und Trögern/ Korte (Phonologie, Morphologie, Mikrotoponymie, Vulgonamen, Lexik, Texte)</i>	Dunaj, 1986	6000
Han Steenwijk	<i>The Slovene dialect of Resia</i>	<i>San Giorgio</i>	Amsterdam, 1992	3300
Edvard Erzetič	<i>Slovarček narečnih, etimoloških in toponomastičnih izrazov vasi Gradno in Višnjevik v Brdih</i>	✗	Kranj, 1992; Škofja Loka, 2007	2200
Dušan Jakomin	<i>Narečni slovar Sv. Antona pri Koprju</i>	✗	Trst, 1995	3150
Stanko Košir	<i>B's'dnjak rutarščê 'n šrenščê šprašê</i>	<i>Slovar rutarške in srenške govornice</i>	Gozd Martuljek, 1997; Žirovnica, 2013 (dopolnjena izdaja)	7750

Avtor	Naslov	Podnaslov	Kraj in leto(a) izide(a)	Okvirno št. gesel
Peter Weiss	<i>Slovar govorov Zadrečke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami</i>	<i>Poskusni zvezek (A–H)</i>	Ljubljana, 1998	3964
Dušan Škrlep	<i>Slovar poljanskega narečja</i>	✗	Gorenja vas, 1999 in 2010	2800 (1999) in 3000 (2010)
Simona Rigoni, Stefanie Salvino	<i>Vocabolario italiano-natisoniano</i>	✗	San Leonardo, 1999	3400
Stanko Košir	<i>Sma táče pa n'č dr'gáče</i>	<i>Smo kakršni smo</i>	Gozd Martuljek, 2002	? (nedostopen)
Sergio Chinese Hugjōu	<i>Rošajanskē – Laškē bysidnjāk</i>	<i>Repertorio lessicale italiano-resiano</i>	Udine, 2003	6500
Alessandro Oman	<i>Pa našam</i>	<i>Primo libro di lettura per i bambini</i>	Udine, 2004	380
Han Steenwijk	<i>Piccolo dizionario ortografico Resiano</i>	<i>Mali bisidnik za tō jošt rozajanskē pisanjē</i>	Padova, 2005	2600
Francek Mukič	<i>Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar</i>	✗	Szombathely, 2005	(ni podatka)
Stanko Košir	<i>B's'dnjak rutarščē 'n srenščē šprašē</i>	<i>Slovar rutarške in srenške govornice, II. del</i>	Gozd Martuljek, 2006	1380
Marko Razpet	<i>Kako se reče po cerkljansko</i>	✗	Cerkno, 2006	4000
Dino Del Medico	<i>Naše besiede</i>	<i>Vokabolareh po našin – italiano, Vocabolario italiano – po našin</i>	Udine, 2006	20000 (vsak del 10000)
Barbara Ivančič Kutin	<i>Slovar bovškega govora</i>	✗	Ljubljana, 2007	2923
Karmen Kenda-Jež	<i>Shranli smo jih v bančah</i>	<i>Slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini. Contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale</i>	Ljubljana, 2007	568

Avtor	Naslov	Podnaslov	Kraj in leto(a) izide(a)	Okvirno št. gesel
Darja Šinkovec, Milena Jaklič	<i>Narečni slovar Brusniške doline</i>	<i>Narečni govor Brusnic, Gabrja, Rateža, Suhadola in okoliških vasi</i>	Brusnice, 2008	1220
Mihaela Koletnik	<i>Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave</i>	✗	Maribor, 2008	944
Olga Antič – Ostrčeva	<i>Honga, hon, hrmoka</i>	<i>Slovar prleške govornice</i>	Križevci pri Ljutomeru, 2009	2000
Marija Bajzek Lukač	<i>Slovar Gornjega Senika A–L</i>	✗	Maribor, 2009	3260
Liliana Spinozzi Monai	<i>Il Glossario del dialeto del Torre di Jan Baudouin de Courtenay</i>	✗	Udine, San Pietroburgo in Ljubljana, 2009	7405
Ciril Paluc	<i>Cerkvenjaški besedjak</i>	»Antujoški besednjak«	Maribor, 2010	9000
Helena Čujec Stres	<i>Slovar zatolminskega govora I od A – O</i>	✗	Zatolmin, 2010	4500
Janez Petkovšek	<i>Dober dan, besede – starke!</i>	✗	Rovte, 2010	1300
Bernard Rajh	<i>Gúčati po antujoško</i>	<i>Gradivo za narečni slovar severozahodnoprleškega govora</i>	Maribor, 2010	15000
Alessandro Oman	<i>Naša špraha</i>	<i>Ziljsko narečje iz Ukev, Dizionario zeglano di Ugovizza</i>	Ukve, 2011	7500
Ciril Vnuk	<i>Slovar severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom</i>	✗	Ormož, 2012	3200
Davorin Korenjak	<i>Baldorja: zapis in slovar zahodnobriškega govora</i>	✗	Dobrovo v Brdih, 2012	? (nedostopen)

Avtor	Naslov	Podnaslov	Kraj in leto(a) izide(a)	Okvirno št. gesel
Nino Specogna	<i>Besednjak nediško-taljansko</i>	✗	Cormons, 2012	(ni podatka)
David Ahačič in Boris Kuburič (uredila)	<i>Tržiški slovar</i>	<i>Slovarček starih tržiških pogovornih besed</i>	Tržič, 2012	(ni podatka)
Jože Gregorič	<i>Kostelski slovar</i>	✗	Ljubljana, 2014	12615
Janez Kramarič	<i>Slovar črnomaljskega narečnega govora</i>	✗	Črnomelj, 2014	15200
Helena Čujec Stres	<i>Slovar zatolminskega govora 2 od P – Ž</i>	✗	Zatolmin, 2014	Ok. 7000

2.2.2 Analiza natisnjenih slovenskih narečnih slovarjev

Vsak (narečni) leksikograf mora biti leksikografsko in družbeno odgovoren, da je načrtovani (narečni) slovar kakovosten po organiziranosti in po predstavitvi slovarskih podatkov. Predhodno mora sprejeti makro- in mikrostrukturne odločitve. Te se na področju rezultatov slovenskega narečnega slovaropisja med posameznimi narečnimi slovarji zelo razlikujejo, zato v nadaljevanju navajamo analizo natisnjenih slovenskih narečnih slovarjev, ki smo jih pregledali in primerjali ter so upoštevani v tabeli 1.

Izdanih imamo 50 narečnih slovarjev v knjižni obliki. Le do petih (Weiss /1998/, Škrlep /1999, 2010/, Steenwijk /2005/, Razpet /2006/, Spinozzi Monai /2009/) lahko brezplačno dostopamo tudi preko medmrežja.¹⁴

Vse izdaje narečnih slovarjev slovensko jezikovno ozemlje pokrivajo točkovno in so regionalno in/ali govorno omejene/zamejene. Izbori narečne leksike, ki so vključeni vanje, niso poenoteni in narejeni po enotni vprašalnici, zato ne nudijo medsebojne in mednarečne primerljivosti.

Med narečnimi slovarji je več poljudnih kot znanstvenih. To pomeni, da jih v večji meri izdelujejo nedialektologi/nejezikoslovci kot dialektologi/jezikoslovci. Zaradi tega imajo po navadi preprostejšo makro- in mikrostrukturno zgradbo ter vsebujejo manjše število gesel.

Naslovi narečnih slovarjev so zelo raznovrstni, različno natančni,¹⁵

¹⁴ Spletni naslovi so navedeni v literaturi.

¹⁵ *Naše besiede* (nenatančen naslov) : *Slovar bovškega govora* (natančen naslov).

znanstveni,¹⁶ humorni,¹⁷ nejasni pri poimenovanju narečja¹⁸ in s pravopisnimi napakami.¹⁹ Pri njihovem izboru ni predpisa, čeprav bi si uporabniki pred uporabo želeli iz naslova ali vsaj podnaslova izvedeti, katero narečje/govor je v njem obravnavano.

Opisovalni jezik v narečnih slovarjih je največkrat zapisan s sredstvi istega jezikovnega diasistema, kot mu pripada narečje, vendar drugega podsistema, tj. knjižnega jezika. Nekaj jih je zapisanih v drugih jezikih: nemškem,²⁰ italijanskem²¹ in angleškem.²²

Uvod vsebuje večina narečnih slovarjev (nimata ga Škrlep /1999, 2000/ in Rajh 2010), a se vsebinsko zelo razlikujejo (od poljudnih do zelo natančnih in razčlenjenih znanstvenih). V manj kot polovici²³ v njem ni podanega opisa obravnavanega narečja, čeprav bi bilo to za uporabnike dobrodošlo.

Makrostruktura²⁴ je v vseh narečnih slovarjih, razen v Koširjevih /1997, 2006/,²⁵ urejena po abecedi. Znotraj nje lahko prihaja do odstopanj glede razvrščanja posameznih črk (npr. *u* in *ü*).²⁶

¹⁶ *Slovar govorov Zadrebke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami.*

¹⁷ *B's' dnjak rutraščê 'n srenščê šprāšê/Slovar rutarške in srenške govornice.*

¹⁸ *Vokabolareh po našin – italiano; Gúcati po antùjoško.*

¹⁹ *Slovar zatolmingskega govora 1 od A – O in Slovar zatolmingskega govora 2 od P – Ž → neupoštevanje pravopisnega pravila slovenskega knjižnega jezika § 394 (Slovenski pravopis): »namesto predlogov od ... do /t. i. predložni pomišljaj/, piše se stično na obeh straneh« in napaka pri rabi predložnega para od – do, ki mora vedno nastopati skupaj (kot dvojica).*

²⁰ *Thesaurus der slowenischen Volkssprache in Kärnten; Der Obir-Dialekt in Kärnten.*

²¹ *Vocabolario italiano-natisoniano, Rošajanskë – Laškë bysidnjäk/Repertorio lessicale italiano-resiano, Pa našam/Primo libro di lettura per i bambini, Piccolo dizionario ortografico Resiano/Mali bisidnik za tō jošt rozajanskë pisanjê, Naše besiede/Vokabolareh po našin – italiano, Vocabolario italiano – po našin, Naša špraha/Ziljsko narečje iz Ukev, Dizionario zegliano di Ugovizza, Il Glossario del dialetto del Torre di Jan Baudouin de Courtenay.*

²² *The Slovene dialect of Resia.*

²³ Leksikografi: Erzetič (1992, 2007), Jakomin (1995), Košir (1997), Škrlep (1999, 2000), Rigoni (1999), Oman (2004), Steenwijk (2005), Razpet (2006), Del Medico (2006), Antič (2009), Paluc (2010), Rajh (2010), Oman (2011).

²⁴ Makrostruktura pomeni urejeno zaporedje besed oziroma organiziranost slovarskih člankov. Poznamo abecedno (najpogostejša), tematsko, kronološko, ideografsko, analogno in frekvenčno organiziranost.

²⁵ Stanko Košir je v slovenskem narečnem slovaropisju izbral nov, slovnični besednovrstni kriterij pri razvrščanju gesel, ki pa ga leksikografija ne podpira.

²⁶ Narečni *ü* je Rajh (*Gúcati po antùjoško*) jemal kot samostojno črko, umeščeno za *u*-jem. Podobno je storil tudi Novak (*Slovar beltinskega govora*). To je nepravilno, saj pravopisno pravilo slovenskega knjižnega jezika § 6 (*Slovenski pravopis*) narekuje, da črke z ločevalnimi znamenji (tudi *ü*) po abecedi uvrščamo tako, kot da teh znamenj ne bi imele.

Slovarski članki²⁷ so v narečnih slovarjih neenotno mikrostrukturno zgrajeni.²⁸ Večina jih je enonarečnih s preprosto geselsko mikrostrukturno: ena narečna beseda, ena razlaga, en ponazarjalni zglede oziroma ena knjižna ustreznica. Izjeme z obširnejšimi slovarskimi sestavki so v *Tezavru slovenskega ljudskega jezika na Koroškem* (1982–2012) in v slovarju P. Weissa (1998).

Težava pri geslovníku²⁹ narečnih slovarjev, ki je sestavljen zelo raznoliko, se postavlja že pri iskanju odgovora na vprašanje, kakšen je oziroma bi moral biti narečno značilen geselski znak. Ker se leksika slovenskega knjižnega jezika in narečij močno prepleta, slovenski narečni leksikografi pod gesla vpisujejo tudi knjižne besede. Poleg tega med slovenskimi narečji zaradi zapletenega razvoja slovenskega vokalizma in morfologije prihaja do (manjših ali večjih) razlik na vseh jezikovnih ravninah, ki so lahko vidne znotraj samih narečij/govorov, med narečji/govori ter v primerjavi med narečji in knjižnim jezikom.

Poknjiževanje, tj. prečrkovanje narečnega leksema v sistem knjižnega jezika in sprejetje odločitve, kako bi se narečna beseda zapisala po pravilih za slovenski knjižni jezik, je v slovenskem narečnem slovaropisju dobro upoštevano (v približno tretjini izdaj).³⁰ Nekateri narečni leksikografi³¹ tega kriterija niso zaobjeli – v teh primerih se izgubi abecedna razvrstitev gesel in preglednost nad njimi. Namen poknjiževanja je v dostopnosti, uporabnosti, informativnosti slovarja za čim širši krog uporabnikov in v tehničnih razlogih (preprostejše abecedno razvrščanje glavnih lem).

Slovarsko slovnico ima zapisano malo število narečnih slovarjev.³²

Ponazarjalni razdelek je v slovarske članke v narečnih slovarjih vključen v več kot polovici knjižnih izdaj, vendar je pri raziskavi na tem področju potrebno obravnavati vsak narečni slovar posebej, saj so ti primeri ponekod zelo slabi in neuporabni za nadaljnje narečne raziskave.

Razdelek s krajevnimi označevalniki, ki obvešča, ali je jezikovna prvina

²⁷ V slovenskem leksikografskem prostoru se uporabljajo različna poimenovanja: geslo, geselski članek, slovarski sestavek, slovarski članek, članek.

²⁸ Mikrostruktura pomeni vsebino, gradnjo oziroma strukturo posameznega slovarskega članka ter določa, katere sestavine bo ta imel, v kakšnem zaporedju bodo oziroma, kakšna bo njihova zgradba. Gre za informacije, ki so zapisane ob lemah v slovarskih člankih.

²⁹ Geslovník je abecedni seznam besednih enot, določenih za gesla ali podgesla v slovarju.

³⁰ Tominec (1964), *Tezaver slovenskega ljudskega jezika na Koroškem* (1982–2012), Novak (1985, 1996, 2009), Karničar (1986), Weiss (1998), Ivančič Kutin (2007), Kenda-Jež (2007), Koletnik (2008), Bajzek Lukač (2009), Čujec Stres (2010, 2014), Vnuk (2012) idr.

³¹ Steenwijk (1992), Erzetič (1992, 2007), Jakomin (1995), Košir (1997), Škrlep (1999, 2010), Rigoni (1999).

³² Tominec (1964), *Tezaver slovenskega ljudskega jezika na Koroškem* (1982–2012), Karničar (1986), Steenwijk (1992), Košir (1997), Weiss (1998), Ivančič Kutin (2007), Bajzek Lukač (2009), Čujec Stres (2010), Gregorič (2014), Kramarič (2014).

znana na celotnem obravnavanem področju,³³ je upoštevan pri Karničarju (1990), Weissu (1998) in M. Koletnik (2008).

Frazeologija je nesistematično zastopana³⁴ in v slovenski dialektologiji dokaj neraziskana, čeprav služi za poznavanje jezika, kulture in miselnosti duha naroda.³⁵ Frazeološko gnezdo se v narečnih slovarjih uvaja z različnimi netipografskimi označevalci: ◇ (*Tezaver slovenskega ljudskega jezika na Koroškem*),³⁶ ● (Weiss /1998/),³⁷ * (Karničar /1986/).³⁸

Zemljevid obravnavanega območja je dodan desetim narečnim slovarjem;³⁹ zgoščenska z zvočnimi posnetki zgoj trem (Chinese /2003/, Petkovšek /2010/, Ahačič /2012/); slikovna rubrika štirim (Oman /2004/, Del Medico /2006/, Koletnik /2008/, Gregorič /2014/).

Do narečnih slovarjev je zelo težko (fizično) priti, saj po navadi izidejo v samozaložbah,⁴⁰ pri različnih društvih,⁴¹ v šolah,⁴² v gostilnah⁴³ ipd., in so natisnjeni v majhnih nakladah, ki hitro poidejo. Tudi slovenske knjižnice nimajo vseh izdaj oziroma so določeni izvodi dostopni le v nekaterih.⁴⁴ Posledično so uporabnikom in raziskovalcem težko dosegljivi.

³³ Weiss, *Slovar govorov Zadrečke doline*, str. 21.

³⁴ Frazeologijo vključujejo: Tominec (1964), *Tezaver slovenskega ljudskega jezika na Koroškem* (1982–2012), Novak (1985, 1996, 2009), Karničar (1986), Steenwijk (1986), Jakomin (1995), Weiss (1998), Del Medico (2006), Ivančič Kutin (2007), Bajzek Lukač (2009), Čujec Stres (2010, 2014), Rajh (2010), Vnuk (2012) in Gregorič (2014).

³⁵ Ripka, Niektoré aspekty koncepcie, str. 117–125.

³⁶ Geslo *dohtar* → ◇ **tako marnovati, ko (pa) en strgan** ~ 'wie ein Wasserfall reden' D *tako marnovati, kot bi voda tekla* 106 "Tàg mà:rjɛ q pa stòr:han dó:xtar" (Ka 132).

³⁷ Geslo *fritof* → ● **nizk. gniti na fritofu biti mrtev**: "lò:jza pa 'ni 'dʊo:mɛ – kə ba f'rjtafə g'nija.

³⁸ Geslo *strela* → * **ta màr:twə stré:wa, Kugelblitz** * **rù:msqə stré:wa** (zu »gromska«), Blitzstrahl ([S] hrù:nsqə strí:wa).

³⁹ *Tezaver slovenskega ljudskega jezika na Koroškem* (1982–2012), Karničar (1986), Steenwijk (1992), Jakomin (1995), Weiss (1998), Košir (2006), Ivančič Kutin (2007), Šinkovec in Jaklič (2008), Spinozzi Monai (2009), Gregorič (2014).

⁴⁰ Erzetič, *Slovarček narečnih, etimoloških in toponomastičnih izrazov*.

⁴¹ Vnuk, *Slovar severovzhodnega ormoškega govora s kratkim opisom* – izdan v Ormožu pri Zgodovinskem društvu.

⁴² Šinkovec, *Narečni slovar Brusniške doline* – izdan na osnovni šoli v Brusnicah.

⁴³ Škrlep, *Slovar poljanskega narečja* – izdan pri Gostilni Poni v Gorenji vasi.

⁴⁴ Steenwijkov slovar (1992) je dostopen v štirih knjižnicah; Erzetičev (1992) v eni; Škrlepov (2010) v dveh; Koširjev (2002) v treh; Baudouinov (1885) in Omanov (2004) v niti eni. (Podatki so pridobljeni iz COBISS-a v januarju 2015.)

3 Prihodnost slovenskega narečnega slovaropisja – strokovni narečni (slikovni) slovar⁴⁵

Prvi model za izdelavo strokovnega jezikovnega (slikovnega)⁴⁶ narečnega slovarja⁴⁷ smo Slovenci dobili leta 2013 – gre za doktorsko disertacijo A. Benko *Teoretični model za izdelavo strokovnega narečnega slikovnega slovarja (na primeru koroškega podjunskega narečja)* –, ko so bile izdelane teoretične smernice, zasnovane po priporočilih tujih in slovenskih leksikografov, ki smo jih implicirali na omenjeni slovar,⁴⁸ v katerem je narečna leksika tematsko zamejena na področje kmetijstva⁴⁹ in popisana v štirih raziskovalnih točkah (Brdinje, Strojna in Libeliče v Sloveniji ter Bistrica pri Pliberku v Avstriji)⁵⁰ znotraj koroškega podjunskega narečja.

Slovar ima abecedno makrostrukturo s poknjizenimi⁵¹ glavnimi lemami

⁴⁵ Ta del prispevka je predelava besedila iz avtoričine doktorske disertacije (Benko, *Teoretični model za izdelavo*). Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://ZRCola.zrc-sazu.si>), ki ga je na ZRC SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil dr. Peter Weiss.

⁴⁶ Opredelitev *slikovni* navajamo v oklepajih zato, ker vsi slovarski članki nimajo dodanega slikovnega razdelka. Slovar je slikovno pokrit v približno 32 odstotkih, tj. v 313 enotah, od tega je približno 90 (28 %) lastnoročno narisanih ilustracij (delo študentke Urše Kogelnik).

⁴⁷ Opredelitev slovarja povzeta po Wiegand, *Was eigentlich ist Fachlexikographie*, str. 874.

⁴⁸ Celotni strokovni narečni slovar je dostopen na avtoričini spletni strani (www.narecna-bera.si). S tem je omogočena njegova brezplačna in enostavna uporaba, izkoriščene pa so možnosti sodobne tehnologije (dodatno slikovno gradivo, zvočni posnetki, kratki filmi).

⁴⁹ Slovarsko gradivo je bilo zbrano s pomočjo na novo izdelane tematske vprašalnice za kmetijsko področje z zamejitvijo: hlevska živinoreja, poljedelska orodja in kulturne rastline. Ta je bila izdelana na podlagi zgodovinskega, zemljepisnega, kulturnega in gospodarskega ozadja obravnavanega območja. Vanjo smo vključili izginjajoče staro besedje (tj. besedje, ki ga pozna le še starejša generacija narečnih govorcev, pri srednji že tone v pozabo, mlajši pa teh izrazov ne poznajo več) in sodobnejše besedje (ki nam ga prinaša uporaba moderne tehnologije kmetovanja). V pomoč pri izdelavi so nam bile že obstoječe vprašalnice in različni jezikovni viri (vprašalnica za *Slovenski lingvistični atlas; Vprašalnica po zbirki narečnega gradiva za slovenski lingvistični atlas* Francke Benedik; izsledki že objavljenih narečnih raziskav; *Slovar slovenskega knjižnega jezika*; Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar*), etnološki viri (vprašalnica *Etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja, 1976–1978; Slovenski etnološki leksikon*) in kulturnozgodovinski viri ter različna literatura, ki vključuje narečno leksiko koroškega narečja in se nanaša na izbrano tematsko področje.

⁵⁰ Na terenu smo obiskali devet informatorjev obeh spolov, različnih generacij in izobrazb, z njimi posneli veliko ur pogovorov in nato zapisali vso zbrano narečno leksiko. Temu je sledilo leksikografsko delo in izdelava slovarja po vnaprej načrtovanem teoretičnem modelu.

⁵¹ Pri poknjizenju glavnih lem smo se naslonili na zapisano obliko v slovarjih slovenskega knjižnega jezika (*SSKJ* in *Pleteršnikov slovar*) in upoštevali izročilo iz zasnove koroškega *Tezavra ljudskega jezika na Koroškem*.

in zaradi preglednosti strukture ter lažje dostopnosti do podatkov uporablja tipografske in netipografske označevalce.

Mikrostruktura je izražena na način, da je vsak slovarski razdelek vnesen na točno določeno mesto v slovarskem članku in oblikovan s pisavo, ki ima določeno obliko, položaj in tisk.

Slovar ima dodane hitro dostopne strukture, ki so predstavljene s pomočjo posameznih znakov, ki jih slovar vsebuje,⁵² sem pa uvrščamo še oznake pomenov besed in seznam gesel, ki je dodan in pomaga uporabnikom pri hitrejšem iskanju. Za zapisovanje narečne leksike smo uporabili slovensko nacionalno fonetično transkripcijo.⁵³

Posamezni slovarski članek v strokovnem narečnem (slikovnem) slovarju je (lahko) sestavljen iz enajstih slovarskih razdelkov: (1) obstojkega razdelka (obvezen),⁵⁴ (2) izgovarjalnega razdelka (obvezen),⁵⁵ (3) slovničnega in besednovrstnega razdelka (obvezen),⁵⁶ (4) razdelka s krajevnimi označevalniki (obvezen),⁵⁷ (5) pomenskega razdelka (obvezen),⁵⁸ (6) sopomenskega razdelka

⁵² ⊕ B ▷, ⊕ BP ▷, ⊕ L ▷, ⊕ S ▷, =, ~ ⊕, ~ ⊗, ~ ⊙, ⇒.

⁵³ Izvira iz slavističnega fonetičnega izročila in se je pri nas uveljavila v zadnjih desetletjih. Več o fonetični transkripciji glej pri Kenda-Jež (*Fonetična transkripcija*, str. 27–30).

⁵⁴ Razlikujemo med (1) glavnimi (tj. geslo; v slovarju naslovljena s poknjženo /standardizirano/ nadiztočnico, ki ji za grafičnim znamenjem /▶/ v oglatih oklepajih lahko sledi več stranskih/dodatnih narečnih lem, zapisanih fonetično in v osnovni slovarski obliki; umeščene so v skladu z veljavno slovensko abecedno razporeditvijo in so tipografsko označene /krepki tisk, rdeča barva/) in (2) stranskimi/dodatnimi lemami. Sam. smo lematizirali v ed., glag. v nedoločniku, prid. v njihovi nedoločni obliki.

⁵⁵ Vsebuje dodatne stranske/dodatne leme, zapisane v slovenski fonetični transkripciji, je tipografsko (črna barva) in netipografsko označen (grafično znamenje: []). V njem je naveden izgovor narečnih besed v njihovi osnovni obliki (t. i. lematizacija). Če glavna lema označuje lastno ime, je v tem razdelku pri fonetični obliki oziroma pri stranski/dodatni lemi dodan znak [•]xxx 'velika začetnica'.

⁵⁶ Navedbe so tipografsko označene (pomanjšana velikost pisave, temno oranžna barva). Sam. so pripisane končnice v rod. ed. (pri mn. sam. v mn.; zabeležena je morebitna sprememba osnove), glag. 1. oseba ed. sed., prid. oblika za ž. in sr. sp. Sledi besednovrstna oznaka stranske leme: simbol za slovnično kategorijo spola (m – moški sp., ž – ženski sp., s – srednji sp.) in po potrebi tudi števila (mn., nav. mn.), kar velja tudi za podiztočnice s sam. jedrom in s prid. prilastkom, pri glag. oznaki glag. vida iztočnice – dovršnost (dov.) ali nedovršnost (nedov.), pridevniki so označeni s prid., prislovi s prisl.

⁵⁷ Tipografsko (pomanjšana velikost pisave, temno modra barva) in netipografsko označen (navadni oklepaji). Vsebuje navedbo krajevnih podatkov, ki prikazujejo, v katerih raziskovalnih točkah smo zapisano obliko stranske leme slišali/jo zapisali oziroma kje jo uporabljajo. Raziskovalne točke vedno uvaja netipografski označevalac ⊕ 'raziskovalna točka'. Po abecednem vrstnem redu okrajšav so mu dodane oznake krajev: B – Brdinje, BP – Bistrica pri Pliberku, L – Libeliče, S – Strojna.

⁵⁸ Razlage so zapisane s sredstvi istega jezikovnega diasistema, kot mu pripada narečje, a drugega podsistema, tj. knjižnega jezika. Povzete so po slovarjih slovenskega jezika. Na

(neobvezen),⁵⁹ (7) ponazarjalnega razdelka (neobvezen),⁶⁰ (8) etimološkega razdelka (neobvezen),⁶¹ (9) razdelka razno (neobvezen),⁶² (10) vodilk in kazalk (neobvezno)⁶³ ter (11) slikovnega razdelka (neobvezen).⁶⁴

V nadaljevanju navajamo primer slovarskega sestavka po slovarskih rubrikah in s tem prikazujemo njegovo shematsko zgradbo, ki je zasnovana na podlagi teorije v delu H. E. Wieganda, *Metalexigraphy*, in teoretske zasnove iz avtoričine doktorske disertacije (Benko, *Teoretični model za izdelavo*).

prvem mestu je knjižna ustreznica, ki ji v pokončnih črtah (grafično znamenje: |) sledi še njena razlaga. Večpomenke so označene z arabskimi števčkami (1., 2., 3., 4.).

- ⁵⁹ Sopomenke so uvedene z netipografskim označevalcem = in tipografsko označene (pomanjšana in rožnata barva pisave). Navedene so takoj za pomenskim razdelkom in so dodatek k razlagam pomenov. Če jih je več, so razvrščene po abecedi in ločene s podpičji.
- ⁶⁰ Ponazarjalni razdelek, zapisan po posnetku s terena, je zamaknjen v desno in zapisan z nekoliko pomanjšano pisavo. Uvaja ga znak **Ⓣ**, ki mu sledi še označba raziskovalne točke in grafično znamenje **▷**. Narečni zgledi si vedno sledijo v abecednem vrstnem redu: **Ⓣ B ▷**; **Ⓣ BP ▷**; **Ⓣ L ▷**; **Ⓣ S ▷**; zapisani so v fonetični pisavi, podani v oglatih oklepajih ([]), grafično znamenje **▪** pa označuje ločenost posnetih izsekov. Številke pred zgledi nakazujejo, na kateri pomen se ta nanaša. Narečna leksika ni iztrgana iz svojega naravnega sobesedila, temveč je objavljena oziroma zapisana v celoti.
- ⁶¹ Označena z grafičnim znamenjem **~ Ⓣ** in tipografsko (pomanjšana pisava). Etimologija je navedena samo izbirno – pri tistih slovarskih geslih, za katere smo našli podatke v etimoloških slovarjih.
- ⁶² Sledi netipografskemu označevalcu **~ Ⓡ** in je tipografsko označen (pomanjšana pisava). Vsebuje citirana ali povzemalna besedila iz drugih pregledanih virov, ki jih v druge razdelke ni mogoče zapisati. Gre za krajša pojasnila k rabi narečne besede, ki dobro osvetljujejo besedo in prikazujejo še dodatne informacije, ki lahko po mnenju leksikografa koristijo uporabnikom slovarja.
- ⁶³ Uporabnikom omogoča hitrejšo pot od podiztočnic k določeni nadiztočnici. Vodilke so tipografsko označene (svetlo modra barva, pomanjšana pisava) in sledijo netipografskemu označevalcu (grafično znamenje **▷**). Kazalke usmerjajo od knjižnega k narečnemu leksemu oziroma k poknjiženi glavni lemi. S tem je omogočeno lažje iskanje lem za uporabnike slovarja, ki obravnavanega narečja/govora ne obvladajo ali ne govorijo. V teh primerih je v kazalčnih geslih neposredno za knjižno iztočnico navedena puščica (grafično znamenje: **⇒**), ki kaže na geslo, kjer je beseda obdelana. K temu razdelku štejemo še poseben razdelek, ki pri posameznih orodjih označuje poimenovanja njegovih posameznih delov, ki so prikazani v samostojnih slovarskih člankih: to je označeno tipografsko (zelena barva) in netipografsko (grafično znamenje **~ Ⓣ**). Temu sledi zapis: »Deli ...« (tri pike označujejo prostor za posamezno poimenovanje) in grafično znamenje **⇒**, ki usmerja k drugim geslom, ki se nanašajo na obravnavani slovarski članek. Nato so po abecednem vrstnem redu naštetata gesla, ki se povezujejo in navezujejo na izhodiščni predmet; med seboj so ločena s podpičji in razvrščena po abecedi.
- ⁶⁴ Prikazan na desni strani slovarskega članka; stoji in govori sam zase. Dopolnjuje slovarske članke in uporabnikom pomaga pri razumevanju pomenov narečnih besed ter pri njihovi vizualizaciji. Pod vsako sliko ali risbo je dodan zapis, iz katerega lahko uporabniki razberejo, kaj je na njej vidno, kdo je fotografijo naredil oziroma kdo je njen avtor/lastnik.

4 Sklepne misli

V prispevku smo pri pregledu razvoja na področju slovenskega narečnega slovaropisja ugotovili, da gre za daljše obdobje, ki pa je pretrgano s predolгими časovnimi, raziskovalnimi in prepočasi (ne)napredujočimi premori (prelomnice: 1885, 1964, 1998, 2002 in 2013), ter da narečni slovarji izhajajo nesistematično, neprimerjalno (med posameznimi narečji/govori; o primerjanju zbrane narečne leksike med narečnimi skupinami sploh ne moremo govoriti) in prepočasi, saj imamo glede na veliko število narečij Slovenci le 50 natisnjenih in 13 spletnih narečnih slovarjev.

Za hitrejše, najučinkovitejše in znanstveno dobro zastavljene cilje na področju slovenskega narečjeslovja bi morali slediti teoretičnim smernicam oziroma makro- ter mikrostrukturnemu modelu, ki je bil upoštevan pri izdelavi strokovnega narečnega (slikovnega) slovarja za koroško podjunsko narečje.⁶⁵ Na takšen način bi namreč lahko izdelali takšne tipe slovarjev za katero koli slovensko narečje ali govor in za katero koli strokovno področje.

Z raziskavami narečnega izrazja, ki bodo tematsko zamejene in se bodo širile na doseganje cilja – popis čim večjega obsega leksike –, se bo sistematično inventariziralo, analiziralo in razčlenilo leksikalno gradivo, kar bo pomembno prispevalo k raziskovanju narečnega besedišča slovenskega jezika, omogočalo določitev arealov posameznih leksemov in njihovega pomenskega obsega ter pripomoglo k nastanku slovenskih strokovnih narečnih slovarjev, k vseslovenskemu strokovnemu narečnemu slovarju in kasneje k vseslovenskemu narečnemu slovarju.

VIRI IN LITERATURA

- Benko, Anja: Mihaela Koletnik, Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti (*Zora* 60), 2008, 258 str. *Jezik in slovstvo*, 54/6, 2008, str. 89–91.
- Benko, Anja: *Teoretični model za izdelavo strokovnega narečnega slikovnega slovarja (na primeru koroškega podjunskega narečja)*. Doktorska disertacija. Maribor: Filozofska fakulteta, 2013. Dostopno tudi na <<https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=40569&lang=slv>>, dostop 8. 1. 2015.
- Benko, Anja: Slovenska (strokovna) narečna leksikografija, njeni dosežki in prikaz možnosti za nadaljnje delo. *Škrabčevi dnevi 8: Zbornik prispevkov s simpozija 2013* (ur. Danila Zuljan Kumar in Helena Dobrovoljc). Nova Gorica: Založba Univerze v Novi Gorici, 2015, str. 105–117.
- Bezljaj, France: *Etimološki slovar slovenskega jezika (A–J, K–O, P–S, Š–Ž)*. Ljubljana:

⁶⁵ Benko, *Teoretični model za izdelavo*.

- Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Mladinska knjiga, 1976, 1982, 1995, 2005.
- Hartmann, R. R. K. in Gregory James: *Dictionary of Lexicography*. London in New York: Taylor & Francis e-Library, 1998.
- Kenda-Jež, Karmen in Weiss, Peter: Posebnosti (slovenskega) narečnega slovaropisja. *35. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, 28. 6.–17. 7. 1999 (ur. Erika Kržišnik). Ljubljana: Littera picta, 1999, str. 27–46.
- Kenda-Jež, Karmen: 2002, *Cerkljansko narečje, Teoretični model dialektološkega raziskovanja na zgledu besedišča in glasoslovja*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Dostopno tudi na <<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-5JJVA2QQ/>>, dostop 8. 1. 2015.
- Kenda-Jež, Karmen: *Shranli smo jih v bančah: Slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini/Contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007.
- Kenda-Jež, Karmen: Fonetična transkripcija. *Slovenski lingvistični atlas 1: Človek – telo, boleznj, družina* (ur. Jožica Škofic). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011.
- Koletnik, Mihaela: *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave*. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovenske jezike in književnosti, 2008.
- Kühn, Peter: *Deutsche Wörterbücher: Eine systematische Bibliographie*. Tübingen: Niemeyer, 1978.
- Kühn, Peter: Typen lexikographischer Ergebnisdarstellung. *HSK 1.1*, 1982, str. 702–723.
- Landau, Sidney I.: *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. New York: Scribner, 1984.
- Pleteršnik, Maks: *Slovensko-nemški slovar (1894–1895)*. Transliterirana in elektronska izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2006.
- Ripka, Ivor: Niektoré aspekty koncepcie a realizácie slovníka slovenských nářečí. *Polszczyzna północno-wschodnia: Metodologia badań językowych*. Zakład narodowy im. Ossolińskich. Wrocław, Varšava, Krakov, Gdansk, Łódź: Wydawnictwo PAN, 1989, str. 117–125.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika z Odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in Besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki*. Elektronska izdaja na plošči CD-ROM, 2000. Ljubljana: DZS.
- Spinuzzi Monai, Liliana: *Il Glossario del dialetto del Torre di Jan Baudouin de Courtenay*. Udine: Consorzio Universitario del Friuli, San Pietroburgo: St. Petersburg Branch of the Archive of the Russian Academy of Sciences; Lubiana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 2009. Dostopno tudi na <<http://bos.zrc-sazu.si/c/Dial/JanBaudouindeCourtenay/Liliana%20Spinuzzi%20Monai%202009%20%20II%20Glossario%20del%20dialetto%20del%20Torre%20di%20Jan%20Baudouin%20de%20Courtenay.pdf>>, dostop 9. 4. 2015.
- Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno na <<http://www.stat.si/>>, dostop 7. 1. 2015.
- Svensen, Bo: *Practical Lexicography*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1993.
- Swanepoel, Piet: Dictionary typologies: A pragmatic approach. *A practical guide to Lexicography* (ur. Piet van Sterkenburg). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2003, str. 44–69.

- Šumenjak, Klara: *Opis govora Koprive na Krasu na osnovi dialektološkega korpusa*. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, 2013. Dostopno tudi na <<https://share.upr.si/fhs/PUBLIC/doktorske/Sumenjak-Klara.pdf>>, dostop 8. 1. 2015.
- Toporišič, Jože (idr.): *Slovenski pravopis*. Ljubljana: SAZU in Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2003.
- Weiss, Peter: *Teorija in praksa slovenskega narečnega slovaropisja: primer govorov Zadrebke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 1994.
- Weiss, Peter: *Slovar govorov Zadrebke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami: poskusni zvezek (A–H)*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC, 1998. Dostopno tudi na <http://bos.zrc-sazu.si/c/Dial/M/Weiss_1998_Govori_zadrebke_doline_A_H.pdf>, dostop 8. 1. 2015.
- Wiegand, Herbert Ernst: Dialekt und Standardsprache im Dialekwörterbuch und im standardsprachlichen Wörterbuch. *Kleine Schriften: Eine Auswahl aus den Jahren 1970 bis 1999 in zwei Bänden*. Band I: 1970–1988 (ur. Matthias Kammerer in Werner Wolski). Berlin, New York: de Gruyter, 2000, str. 642–664.
- Wiegand, Herbert Ernst: Metalexigraphy: A Data Bank for Contemporary German [1986]. *Kleine Schriften: Eine Auswahl aus den Jahren 1970 bis 1999 in zwei Bänden*. Band I: 1970–1988 (ur. Matthias Kammerer in Werner Wolski). Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2000, str. 619–634.
- Wiegand, Herbert Ernst: Was eigentlich ist Fachlexikographie? Mit Hinweisen zum Verhältnis von sprachlichem und enzyklopädischem Wissen. *Kleine Schriften: Eine Auswahl aus den Jahren 1970 bis 1999 in zwei Bänden*. Band I: 1970–1988 (ur. Matthias Kammerer in Werner Wolski). Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2000b, str. 830–876.
- Zgusta, Ladislav: *A Manual of Lexicography*. The Hague: Mouton, 1971.

SPLETNI SLOVARJI

- Benko, Anja: *Narečna bera*, 2013. <www.narecna-bera.si>, dostop 5. 1. 2015.
- Burnik, Polona, Žiga Koselj, Matija Podhraški in Sebastjan Šivic, *Slovar kašarskega narečja*. Dostopno na <<http://slovar.zirovnica.com/index.php?c=1>>, dostop 26. 1. 2015.
- Korenof Lujzek: *Prleščina za fsakši den*. Dostopno na <<http://www.korenof-lujzek.com/slovar.php?startwith=a>>, dostop 26. 1. 2015.
- Koropedija*. Dostopno na <<http://www.koropedija.si/>>, dostop 26. 1. 2015.
- Kuzmič, Franc: *Prekmursko-slovenski slovar*. Dostopno na <<http://www.pomurski-muzej.si/izobrazevanje/gradiva-pomurja/slovar>>, dostop 9. 2. 2015.
- Lovrenški slovar*. Dostopno na <<http://www.lovinc.si/informacije-1/lovrenski-slovar>>, dostop 26. 1. 2015.
- Razpet, Marko: *Ana mičkена zbirka crklajnskih besit*. Dostopno na <<http://www.pef.uni-lj.si/markor/zbirkacb.htm>>, dostop 28. 1. 2015.
- Slovarbesed.com*. Dostopno na <<http://www.slovarbesed.com/>>, dostop 26. 1. 2015.
- Slovar idrijskih besed*. Dostopno na <<http://slovar.idrija.ws/new/>>, dostop 26. 1. 2015.
- Steenwijk, Han: *Mali bisidnik za tō jošt rozajanskē pisanjē*. Dostopno na <<http://147.162.119.1:8081/resianica/index.do>>, dostop 28. 1. 2015.

Škrlep, Dušan: *Poljanski slovar*. Dostopno na <<http://www.poljanska-dolina.si/slovar/>>, dostop 28. 1. 2015.

Šumenjak, Klara: *Govorni korpus Koprive na Krasu – GOKO*, 2013. Dostopno na <<http://jt.upr.si/GOKO>>, dostop 8. 1. 2015.

Vičar, Zorko: *Prleški slovar – KOG*. Dostopno na <http://www2.arnes.si/~gljsentvid10/oseb_stran/lintvor_.html#slo_prle>, dostop 26. 1. 2015.

Slovene Dialectal Lexicography: Its Evolution, Current State and Future

Summary

The paper portrays the evolution and current state in Slovene dialectal lexicography. Even though the Slovene language boasts one of the richest dialectal diversities, the evolution of Slovene dialectal lexicography has so far been slow and interrupted by long time intervals. The important turning points, presented in detail in this paper, took place in 1885, 1964, 1998, 2002 and 2013.

Even nowadays dialectal dictionaries get published with delay, unsystematically, with no order, coherence or comparison to one another in the field of dialectal lexicography. Until 2014, 63 dialectal dictionaries were published. Among these 50 were published in printed form (including reprints), 2 of these were technical, and 13 were free online dictionaries. The printed dictionaries are presented and comparatively analyzed in the present paper.

The second part of the paper uses technical dialectal (picture) dictionary for the Carinthian Podjuna dialect compiled by Anja Benko as a basis for demonstrating a macro- and microstructural model of how to compile a dictionary article in this dictionary. This model might serve as a basis for compilation of similar dictionaries in any given dialect or speech and thematic/technical field. Consequently, the rich Slovenian dialectal lexis would be recorded and culled faster and on a larger scale. This would conjointly contribute to more detailed research of dialectal lexis in the Slovene language and the emergence of new Slovene technical dialectal dictionaries that may help determine geographical areas of a particular lexeme and its semantic scope.